

Οι Κάβειροι Λήμνου και Βοιωτίας

Πρώτος άνθρωπος ήταν ο Κάβειρος, πίστευαν άλλοι. Τον γέννησε η Λήμνος με μυστηριακές τελετουργίες. Αλλά η Λήμνος είναι το βεβαιωμένο νησί του Ήφαιστου. Εκεί προσγειώθηκε όταν η μάνα του, Ήρα, τον εκσφενδόνισε από τον Όλυμπο, μη αντέχοντας την ασχήμια του. Ο Ήφαιστος έστησε στο νησί το εργαστήρι του κι, ανάμεσα σε άλλα, έφτιαξε κι έναν πανέμορφο θρόνο που τον χάρισε στην Ήρα. Γοητευμένη εκείνη από το δώρο, κάθισε στον θρόνο κι αμέσως ένωσε αόρατα δεσμά να την τυλίγουν. Ήταν η εκδίκηση του γιου της. Κατάφερε να απελευθερωθεί μόνον όταν ο Διόνυσος μέθυσε με κρασί τον Ήφαιστο και τον έπεισε να λύσει τα δεσμά.

Αναφέρονται πέντε Διόνυσοι, στην αρχαιότητα. Για τους Ορφικούς, μάνα του ήταν η Περσεφόνη (κόρη της θεάς Δήμητρας): Είχε κέρατα και το πρώτο του όνομα ήταν Ζαγρέας. Κατά μια μαρτυρία, ο τρίτος από αυτούς ήταν γιος Κάβειρου, βασιλιάς της Ασίας, και από αυτόν προήλθαν τα μυστήρια των Καβείρων. Ήφαιστος, Διόνυσος και Κάβειροι διέπονταν από μια εσωτερική σχέση που τους συνέδεε.

Στην Λήμνο, οι Κάβειροι ήταν σιδηρουργοί, ονομάζονταν Ηφαιστειοί και, κάποιες φορές, συγχέονταν με τους Τελχίνες. Έφυγαν από το νησί, όταν οι γυναίκες της Λήμνου σκότωσαν όλους τους άνδρες, εκτός από τον Θόα, πατέρα της μετέπειτα βασίλισσάς τους, Υψιπύλης, και εγγονού του θεού Διονύσου. Αργότερα, πέρασαν από το νησί οι Αργοναύτες, τα βρήκαν με τις εκεί γυναίκες (αρχικά, ο Αιθαλίδης από τους Αργοναύτες και η Ιφινόη από της Λήμνιες κι έπειτα όλοι οι άλλοι) και ριζώσαν για τα καλά εκεί. Τότε πρέπει να επέστρεψαν στο νησί και οι Κάβειροι. Σε χαμένο δράμα του Αισχύλου, «Αργοναύτες και Κάβειροι», παρουσιάζονταν να διασκεδάζουν μαζί, μάλλον μεθυσμένοι.

Ένα κομμάτι από βοιωτικό αγγείο (σκύφο, ποτήρι, βρίσκεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας), έχει πάνω του ζωγραφισμένο τον μικρό Πρατόλαο, τον πρώτο άνθρωπο, υπό το βλέμμα ενός Κάβειρου που κερνιέται κρασί. Φιλοτεχνήθηκε στις αρχές του Δ' π.Χ. αιώνα και μαζί με άλλα, του Ε' αιώνα κυρίως, πιστοποιεί την έκταση που είχε στην Βοιωτία η λατρεία των Καβείρων. Στην Θήβα, ανακαλύφθηκε Καβείριο, όπου οι Κάβειροι λατρεύονταν με τελετές διονυσιακής μορφής. Άλλωστε, οι διονυσιακές γιορτές είχαν μεγάλη διάδοση στην Βοιωτία (στο βουνό της Γρανίτσας, το αρχαίο Λαφύστιο), οι κάτοικοι του Ορχομενού, επί τέσσερις συνεχείς νύχτες, τελούσαν τα Αγριώνια, οργιαστικές γιορτές

προς τιμήν του Αγριώνιου Διονύσου.

Κοντά στο Καβείριο, κατά τον Πausανία, βρισκόταν ένα άλσος προς τιμή της Δήμητρας της Καβειραίας και της Κόρης (Περσεφόνης). Και υπήρχε η παράδοση ότι παλιά, η Δήμητρα είχε μιήσει στα μυστήρια τον Κάβειρο Προμηθέα και τον γιο του, Αίτνιο. Η μύηση είχε γίνει σε μια πόλη κοντά στο Καβείριο, της οποίας οι κάτοικοι ονομάζονταν Κάβειροι ή Καβειραίοι. Με όλα αυτά, η περιοχή συνδεόταν με τον Προμηθέα, αυτόν που έφερε την φωτιά στους ανθρώπους και τους έμαθε την τέχνη της μεταλλουργίας ή ήταν ο ίδιος, ως Κάβειρος, πνεύμα της φωτιάς και της μεταλλουργίας. Με τον γιο του, Αίτνιο, να θυμίζει το ηφαιστειο της Αίτνας, στην κορφή του οποίου, κατά μια εκδοχή, ο Ήφαιστος έστησε το αμόνι όπου λιώνει το σίδηρο.

Οι Τελχίνες της Ρόδου

Πρώτοι κάτοικοι της Ρόδου, υποστηρίζουν πολλοί, ήταν οι Τελχίνες, εννιά συνολικά, που ήρθαν από την Κρήτη κι έγιναν ολόκληρος λαός (γι' αυτό και Τελχινία ήταν το πιο παλιό όνομα του νησιού). Κατά τον Διόδωρο τον Σικελιώτη, ήταν γιοι της θάλασσας και στη Ρόδο αναφέρονται ως Κουρήτες.

Τους θεωρούσαν πνεύματα της φωτιάς, των μετάλλων και των ηφαιστειών. Παιδιά του Πόντου και της Θάλασσας ή της Γης, ήταν αυτοί που, μαζί με την κόρη του Ωκεανού, την Καφ(ε)ίρα (σύμφωνα με την άποψη κάποιων ερευνητών, το όνομα συνδέεται με την Καβείρα) ανέθρεψαν τον Ποσειδώνα. Αργότερα, ο Ποσειδώνας ερωτεύτηκε την αδελφή των Τελχίνων, Αλία, κι απέκτησε μαζί της έξι γιους και μια κόρη, την Ρόδο, επώνυμη του νησιού. Οι έξι γιοι (όπως σχεδόν όλοι οι γιοι του Ποσειδώνα) ήταν ζυμωμένοι με την βία και τίποτα δεν λογάριαζαν. Ούτε καν την Αφροδίτη, την οποία εμπόδισαν να πιάσει στη Ρόδο, σε ένα ταξίδι της. Η Αφροδίτη τους εμφύσησε έρωτα για την μάνα τους, την οποία δεν δίστασαν να βιάσουν, οπότε ο Ποσειδώνας τους κατάχωσε στη γη. Η Αλία έπεσε στη θάλασσα. Την τιμούσαν με το όνομα Λευκοθέα.

Με την θάλασσα συνδέει τους Τελχίνες και το ότι, όπως ο Πρωτέας, μπορούσαν να αλλάζουν μορφή όποτε ήθελαν. Η κακία τους ήταν ονομαστή. Ακόμα και τις τέχνες τους

έκρυβαν. Αυτοί ανακάλυψαν τα μέταλλα και την κατεργασία τους. Άλλωστε, ως τριάδα, τους έλεγαν Χρυσό, Αργυρό και Χαλκό. Οι ίδιοι έφτιαξαν την άρπη, το δρεπάνι με το οποίο ο Κρόνος ακρωτηρίασε τον πατέρα του, Ουρανό. Κατασκεύασαν και την τρίαινα του Ποσειδώνα καθώς και το περιδέραιο - γαμήλιο δώρο στην Αρμονία που έκανε όποια το φορούσε να πεθαίνει αμέσως. Κατά τον Διόδωρο τον Σικελιώτη, είναι οι πρώτοι που φιλοτέχνησαν αγάλματα των θεών.

Ως μάγοι, έφτιαχναν μαγικά φίλτρα, μάτιαζαν τον κοσμάκη, δημιουργούσαν χαλάζι, χιόνια και βροχές κι εξαπέλυαν κεραυνούς για να κάνουν χάζι. Μεταμορφώνονταν σε ό,τι ήθελαν και μπορούσαν να ζουν στη στεριά ή μέσα στο νερό. Από τη Ρόδο τους έδιωξαν οι γιοι του Ήλιου (οι Ηλιάδες Θρίνακας, Μακαρέας και Αύγης) ή έφυγαν μόνοι τους όταν προαισθάνθηκαν ότι επέρχεται ο κατακλυσμός, οπότε πήγαν στην Κρήτη (κι όχι αντίστροφα). Κατά άλλη εκδοχή, ο Ήλιος ερωτεύτηκε την Ρόδο και απέσυρε τα νερά του κατακλυσμού. Μετά έκανε να γεννηθούν αυτόχθονες στο νησί, οι Ηλιάδες.

Είχαν τόση κακία μέσα τους οι Τελχίνες, ώστε κατάφεραν να ξεράνουν όλες τις σοδειές. Πολλοί λένε ότι τίποτε καλό δεν έφτιαξαν και πως όλα όσα χρήσιμα τους αποδίδουν ήταν έργα του Ηφαίστου.

Κατά μία εκδοχή, εξοντώθηκαν από τον Απόλλωνα. Κατά μια άλλη, θύμωσε ο Δίας, τους σκότωσε κι ησύχασε ο κόσμος όλος. Κατά μια τρίτη εκδοχή, βρέθηκαν στην Τζια (Κέα).

Οι Τελχίνες της Τζιας ήταν επίσης άγριοι κι έκαναν μαγικά που χαλούσαν τις σοδειές. Κι είχαν φερθεί απαίσια στον Δία, όταν ο αρχηγός των θεών πέρασε από εκεί. Μόνο η όμορφη Δεξιθέα είχε φερθεί καλά στον θεό και μόνο αυτή σώθηκε (κατ' άλλους, και η μητέρα της, Μακελώ), όταν φοβερή έπεσε στο νησί η τιμωρία: Ο Δίας τους εξαφάνισε κεραυνοβολώντας όλους τους κατοίκους. Τρεις μέρες μετά τον ξολοθρεμό, επιστρέφοντας στην Κρήτη από την Αττική, ο Μίνωας έπιασε εκεί λιμάνι. Βρήκε μοναδική κάτοικο την Δεξιθέα.

Αγαπήθηκαν. Ο Μίνωας την εγκατέστησε βασίλισσα του τόπου, της άφησε και τον μισό του στόλο και απήλθε. Εννιά μήνες αργότερα, γεννήθηκε ο Ευξάντιος ή Ευξάνθιος, μελλοντικός ιδρυτής της Κορυσσίας, της πρώτης πόλης που δημιουργήθηκε στην Τζια.

Ο Μαρινάτος συνδέει τους Τελχίνες με ομάδες τεχνητών που περιόδευαν από τόπο σε

τόπο και έμεναν όσο υπήρχε δουλειά.

(τελευταία επεξεργασία, 1 Οκτωβρίου 2020)